

Eesti Seksuaaltervise Liidu pöördumine Eesti Vabariigi Riigikogu ja Valitsuse poole

Seksuaalse enesemääramise vanuse tõstmine seniselt 14. eluaastalt 16. eluaastale

Tallinn

18.03.2021

(Eesti Seksuaaltervise Liit on samasisulise pöördumise teinud ka aastatel 2009 ja 2016.)

Eesti Seksuaaltervise Liit on seisukohal, et inimestevahelistes seksuaalsuhetes on keskse tähtsusega vabatahtlikkus ning partnerite võrdsus omavaheliste suhete üle otsustamisel. Eesti Seksuaaltervise Liit taotleb seksuaalse enesemääramise eapiiri tõstmist 16. eluaastale just võrdvärsuse kui ühe olulise tervete seksuaalsuhete alustala tagamiseks.

Seksuaalse enesemääramise eapiiri tõstmise peamiseks põhjuseks on vajadus kaitsta lapsi – nii poisse kui tüdrukuid – täiskasvanutepoolse seksuaalse ärakasutamise eest. Täna on seksuaalse enesemääramise eapiiriks Eestis kahetsusväärset endiselt 14 eluaastat. See on üks Euroopa madalamaid ja ei vasta noorte psühhoseksuaalse arengu ning vaimse iseseisvuse saavutamise seaduspärasustele ning noorte vajadustele.

Riik ei pea sekkuma noorte endi vahelistesse intiimsuhetesse. Maailmas on piisavalt kogemusi, kuidas seda asjaolu arvesse võttes saab seadusandlust mõistlikult korraldada.

Teismelise-eas kujuneb inimese seksuaalne identiteet, algab huvi seksuaalsuhete vastu ja saadakse esimesed seksuaalkogemused. Lapse ja teismelise teadmised ja hoiakud seksuaalteemade osas on alles kujunemisejärgus. Aju saavutab täiskasvanueale omase toimimise umbes 20. eluaastate keskpaigaks. Seega tuleb mõista, et lapsealise arusaamad ja hoiakud (identiteet, väärtused, seksuaalõigused, seksuaalsuhtega kaasnevad hüved ja riskid vaimsele ja füüsilisele tervisele ning motivatsioon erinevateks seksuaaltegevusteks) pole võrreldavad täiskasvanutega.

Kui täiskasvanul on seksuaalsuhe endast oluliselt noorema lapsega, peab eeldama ja arvestama, et suhe on kallutatud kõrgemal võimupositsioonil oleva täiskasvanu poole, võimaldades lapsega manipuleerimist ning tema ärakasutamist. Manipuleerimine tekitab nii ohvrile kui ärakasutajale eksliku tunde nõusoleku olemasolust.

Mida noorem teismeline, seda väiksem on arenguline võimekus ära tunda täiskasvanupoolset manipulatsiooni ja ärakasutamist, võimekus reageerida ning abi otsida.

Seksuaalkuriteo tõendamise osas võrdsustab tänane seadus lapsi alates 14. eluaastast täiskasvanutega. 14-aastaselt lapselt eeldatakse, et ta on suuteline tõendama seksuaalsuhte soovimatust. Kui suhte nõusolek oli manipuleeritud, siis kuritegu justkui ei olnudki.

Senised Eesti poliitikute vastuväited seksuaalse enesemääramise vanuse tõstmiseks jätavad arvestamata noore võimekuse juhtunut õigesti määratleda, sellest teavitada ja abi otsida.

Mittetulundusühing Eesti Seksuaaltervise Liit ühendab inimesi, kelle igapäevane töö on nõustada noori kõige erinevates seksuaaltervise küsimustes ning jagada vastavat informatsiooni ja haridust. Meie enam kui veerandsajandi pikkune kogemus kinnitab, et seksuaalne ärakasutamine ning abita jäämine toob sageli kaasa enesevigastamisi kuni suitsiidini, riskeeriva (seksuaal)tervisekäitumise, sõltuvusainete tarbimise, võimetuse jätkata tööd ja õpinguid ning vägivalla kordumise tulevikus (seda läbi nii ohvri kui vägivallatseja rolli). Pikaajaliste vaimse tervise probleemide – traumajärgne stressihäire, ärevushäired, depressioon jm – kujunemise risk on väga suur. Praegu otsivadki paljud ohvrid abi alles kuid või aastaid pärast juhtumit, põhjuseks erinevad vaimse ja füüsilise tervise või sotsiaalse toimetuleku probleemid.

Vanusepiiri tõstmisega teadvustab riik täiskasvanutele, aga ka noortele endile, et olukordades, kus seksuaalsuhtes on 14–15-aastane laps ning temast palju vanem täiskasvanu, ei ole võimalik eeldada vabatahtlikku suhet. Võimupositsioonide, küpsusastmete ning üldise teadlikkuse erinevus välistavad sellistes suhetes juba iseenesest lapse tegeliku, läbimõeldud nõusoleku ning vabatahtlikkuse.

Seadusemuudatus aitab kaitsta laste õigust kehalisele puutumatusel ning tema füüsilist ja vaimset tervist, annab tänastele ja tulevastele täiskasvanutele selge signaali, et seksuaalsuhted lastega on kindel EI.

Uuringutest

Eesti Seksuaaltervise Liit on seisukohal, et inimeste lähisuhteid ja seksuaalsust puudutav seadusandlus ning riigipoolne reguleerimine peavad põhinema usaldusväärsetel seksuaalkäitumise uuringutel ja austama inimõigusi - seksuaal- ja reproduktiivõigusi.

Keskmine seksuaalelu alustamise aeg Eestis on poistel ja tüdrukutel võrdne – erinevate uuringute andmete kohaselt keskmiselt 17,5 eluaastat. See aeg on viimase 30 aasta jooksul noorenenud umbes ühe aasta võrra. Eelmisel kümnendil on statistiliselt oluliselt vähenenud nende noorte osakaal, kellel on seksuaalkogemused 15. eluaastaks (15% 2015. aastal, varasemalt 22–24%). Seksuaalelu alustamise vanus on seotud noore haridustasemega – mida kõrgem haridus 25.–29. eluaastaks, seda hiljem on seksuaalelu alustatud. Madalam haridustase võib kaudselt viidata, et noor pärineb kehvematest sotsiaalsetest oludest, mis omakorda võib olla soodsamaks pinnaks nii vägivallale kui seksuaalsele riskikäitumisele ja ärakasutamisele.

2019. aastal EV Justiitsministeerumi poolt läbi viidud "Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuringu" kohaselt on 16–26-aastastest noortest 45% kogenud seksuaalvägivalda interneti teel. Päriselus on oma elu jooksul vähemalt ühel korral mõnda seksuaalvägivalda liiki kogenud 28% noortest.

Uuringu andmete põhjal oli noorte keskmine vanus esimest korda või ebameeldivaima seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langedes 15,7 aastat. Esmakordne seksuaalse väärkohtlemise juhtum toimus 17% vastanutest kuni 12-aastaselt, 25% 13–15-aastaselt ja ligi neljandikul 16–17-aastaselt.

2020. aastal oli alaealise kannatajaga kontaktsete seksuaalkuridegude korral kuriteo toimepanijaks 77% juhtudest lapsele tuttav inimene, sealhulgas ka sugulane või pereliige (kasuisa, isa või (kasu)vanaisa).

Seksuaalvägivald on väga varjatud probleem, politseini jõuab vaid väike osa toimunust.

Lugupidamisega

Dr Jaana Below

Eesti Seksuaaltervise Liidu president